

[Rec.]: *Druviete I. Karlis Miilenbachs. Rīga: Zinātne, 1990, 283 lpp.*

Ši graži monografija apie Karį Miülenbachą išaugo iš 1985 metais apgintos kandidatinės disertacijos. Autorė jau anksčiau apie žymųjį latvių kalbininką buvo paskelbusi keletą įdomių straipsnių, kuriuose dėmesys buvo ypač kreipiamas į jo lingvistines pažiūras ir nuopelnus latvių literatūrinės kalbos normalizacijai¹.

Latvių kalbotyros ir literatūrinės kalbos istorijoje K. Miülenbachui priklauso garbinga vieta šalia jo bičiulio Janio Endzelyno ir tiesiog reikia stebėtis, kad latvių lingvistinėje literatūroje po 1927 metais paskelbto išsamesnio L. Adamovičiaus straipsnio apie K. Miülenbachą² ir 1933 metais A. Augstkalnio paskelbtos jo darbų bibliografijos³ ligi šiol rimtesnių publikacijų nebuvo.

Monografijos autorė labai patrauklia forma pasakoja apie kalbininko gyvenimą, pateikdama įdomių, dažnai iki šiol nežinomų detalių, pavyzdžiui, apie Miülenbachų giminės lyvišką kilmę. Žinoma, daugiausia vietos skiria lingvistinei K. Miülenbacho veiklai, jo lingvistinių terminų kūrimui, kovai dėl latvių rašybos reformos, sintaksės tyrinėjimams, latvių kalbos vadovėliams, svarbiausiam K. Miülenbacho gyvenimo darbui — didžiajam latvių kalbos žodynui, kurį jau po autoriaus mirties buvo lemta pabaigti Janiui Endzelynui.

Trumpoje anotacijoje neįmanoma išsamiau perteikti monografijos turinio, pasistengsime nurodyti tik vieną kitą faktą, kuris gali būti įdomesnis ir aktualesnis lietuvių kalbos istorikams ir apskritai lietuvių skaitytojams.

Kaip žinome, latviai, priešingai lietuviams, šiuo metu vartoja tarptautinius linksnių pavadinimus. Tačiau K. Miülenbachas, eidamas tuo pačiu keliu kaip mūsų A. Baranauskas, K. Jaunius, J. Jablonskis, čia buvo sudaręs latviškus pavadinimus: *sakulis, attieculis, virzulis, papildulis, vietulis, saukulis*. Tokiai linksnių vardų vartosenai buvo pritaręs žinomas rašytojas Jekabas Janševskis (1865-1931), bet dauguma kitų latvių kultūros veikėjų griežtai kritikavo šią K. Miülenbacho naujovę.

Lituanistui turėtų būti labai įdomus I. Druvietės knygos skyrius "Valoda un vārda māksla" (Kalba ir žodžio menas), kuriame autorė labai atsargiai, su

¹ *Druviete I.* Daži K. Miilenbacha atzinumi par latviešu valodas normalizāciju // *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 1982. Ld. 17. Lpp. 38-49; *Valodas normalizācijas teorētiskais pamatojums Kārļa Miilenbacha darbos* // *LPSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, 1984. Nr. 5. Lpp. 51-61 ir kt.

² *Adamovičs L.* Kārļa Miilenbacha dzīve un darbi // *Filologu biedrības raksti*. 1927. S. 7. Lpp. 74-97.

³ *Augstkalns A.* Kārļa Miilenbacha raksti // *Filologijas materiāli*. 1933. Lpp. 19-23.

dideliu taktu ir pagarba latvių nacionalinei kultūrai nagrinėja diskusiją tarp K. Miūlenbacho ir Janio Rainio dėl J. V. Gėtės "Fausto" vertimo kalbos. Akademinėje latvių literatūros istorijoje⁴ ir kai kuriuose literatūrų darbuose apie J. Rainį kalbininko K. Miūlenbacho vaidmuo buvo be reikalo parodomas labai neigiamai. Be kita ko, ši diskusija labai primena lietuvių kalbininkų ir rašytojų diskusiją, prasidėjusią dėl Fausto Kiršos J. S. Kraševskio "Vitolio raudos" vertimo. Šioje diskusijoje V. Krėvė-Mickevičius kalbininkus pavadino "blusininkais" (J. Rainis juos buvo palyginęs su inkvizitoriais).

Kai buvo baigtas leisti K. Miūlenbacho žodynas, kuriuo iki šiol žavisi visi baltų kalbų tyrinėtojai, viename latvių laikraštyje išspausdintas straipsnis, kuriame nurodyta, jog šiam žodynui trūksta "latvių kalbos nuojautos ir intuicijos". Ar reikia mums per daug stebėtis ir dėl K. Būgos žodyno kai kurių recenzijų?

K. Miūlenbachas gerai buvo pažįstamas su Jonu Jablonskiu: abu jie darbavosi toje pačioje Mintaujos (Jelgavos) gimnazijoje. Štai ką I. Druvietė rašo apie šių kalbininkų santykius:

"Tikras atsidėjimas mokslinei kalbotyrai vis dėlto prasidėjo tikrai apie 1889 metus, kai Karlis Miūlenbachas tampa Jelgavos gimnazijos vyresniuoju mokytoju. Išskirtinę vietą jo gyvenime užima Jonas Jablonskis — lietuvių literatūrinės kalbos pradininkas, kuris 1889-1897 Jelgavos gimnazijoje moko klasikinių kalbų. Septyneriais metais už Karlių Miūlenbachą jaunesnis lietuvių kalbininkas ir nacionalinio atgimimo veikėjas jau buvo paskelbęs keletą kalbotyrai skirtų straipsnių. Gimnazijos mokytojų atsidėjimas moksliniams tyrinėjimams anuo laiku buvo didelė retenybė; kas žino, galbūt Jono Jablonskio pavyzdys paskatina ir K. Miūlenbachą tvirčiau tarti savo žodį kalbotyroje. J. Jablonskis aprūpina K. Miūlenbachą knygomis, teikia žinias apie lietuvių kalbos tarmes ir yra jam "lietuviško gyvenimo šaltinis" (p. 35).

Apibūdindama šių kalbininkų santykius, I. Druvietė daugiausia remiasi K. Miūlenbacho laišku žymiajam čekų baltistui Josefui Zubatui. Čia galima pridurti, jog iš K. Miūlenbacho laiškų čekų kalbininkas sužinojo, kad lietuvių kalbininkas Obelaitis ir Jonas Jablonskis yra tas pats asmuo.

Su lietuvių kalbos pagrindais K. Miūlenbachui susipažinti padėjo ne tik J. Jablonskis; latvių kalbininkas lietuvių kalbos mokėsi ir gyvendamas pas savo svainį Tauragėje.

Džiaugdamiesi šia puikia monografija, norėtume viltis, kad ne už kalnų bus tas laikas, kai panašią knygą galėsime skaityti ir apie didįjį Karlio Miūlenbacho bendražygį Janį Endzelyną.

Algirdas Sabaliauskas

⁴ Latviešu literatūras vēsture. Rīga, 1957. S. IV. Lpp. 477-480.